

під останнім суму суспільних та індивідуальних можливостей демографічного, освітнього, професійного та іншого характеру [4]. А звідси, соціальний потенціал постає джерелом формування соціального капіталу: використаний соціальний потенціал стає активним соціальним капіталом, а невикористаний – пасивним соціальним капіталом як своєрідним суспільним резервом, прихованим у царині людських взаємин. Активний соціальний капітал як реалізовані можливості відносин суспільних суб'єктів має структуру, відповідну до того, якого змісту (конструктивного чи деструктивного) і якої якості (позитивної чи негативної) набули такі відносини [5].

Якщо окремі фахівці у тлумаченні соціального капіталу акцентують увагу на міцній взаємодії між суб'єктами суспільних відносин, то ще один американський дослідник, Р. Берт, визначає соціальний капітал як приятельські контакти між колегами по службі і більш широкі контакти, «через які Ви маєте змогу використовувати свій фінансовий і людський капітал». На його думку, саме відносна свобода як відсутність регламентованих зв'язків, які жорстко скріплюють структурні елементи спільноти, сприяє індивідуальній мобільності. Суть полягає у тому, що жорсткі схеми взаємодій ускладнюють процес «споживання» нової інформації, а слабкі зв'язки не лише не заважають, а й створюють сприятливі, навіть стимулюючі, умови для обміну інформацією, для створення нових взаємодій і ресурсів [6].

Соціальний капітал відрізняється від інших форм людського капіталу тим, що він зазвичай створюється і передається через такі культурні механізми, як релігія, традиція або «історична звичка», а найважливішою його складовою є спонтанне спілкування як здатність створювати нові асоціації та співпрацювати за встановленими принципами [7].

Список використаних джерел

1. Бурдые П. Формы капитала // Экономическая социология. – 2002. – Т.3. – № 5. – С. 60-75.
2. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua>.
3. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий / Дж. Коулман // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 121-139.
4. Лесечко М., Чемерис А. Соціальний капітал: проблеми розвитку й оцінки // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: Матеріали науково-практичної конференції. – К., 2001.
5. Багнюк А.Л. Соціальний капітал і квантифікація суспільних процесів: тлумачення і функції / А.Л. Багнюк // Збірник статей Кременецького гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. – Кременчук, 2002.
6. Burt R. Structural Holes the Social Structure of Compretition. – Cambridge (MA), 1992.
7. Кіреєва О. Теорія «соціального капіталу»: тенденція розвитку // Ефективність державного управління. – Львів, 2005. – Вип. 8.

Summary. The paper considers the nature and evolution of the concept of «social capital».

Key words: social capital, values, norms, social relationships.

УДК 368.013.3

Кувовенкова Н.В., к.е.н., асистент Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

В статті розкривається сутність майнового страхування в Україні, головні проблеми розвитку майнового страхування в Україні.

Ключові слова: страхування, майнове страхування, ринок страхування майна в Україні.

Постановка проблеми. Як засвідчує історичний огляд, страхування майна є обов'язковим елементом кожної економічної і соціальної системи суспільства. Без розвинутої системи страхування економіка успішно функціонувати не може. В державах з розвинутою ринковою економікою майнове страхування займає стратегічну позицію, яка визначається тим, що воно надає гарантії поновлення порушених майнових інтересів у випадку непередбачуваних природних, техногенних та інших явищ, позитивно впливає на зміцнення фінансів держави. Воно не тільки звільняє бюджет від видатків на відшкодування збитків при настанні страхових випадків, але й є одним з найстабільніших джерел довгострокових інвестицій. У державах з неринковою системою господарювання, до якої належала наша країна, майнове страхування відіграє додаткову роль, оскільки відшкодування збитків головним чином здійснюється державою шляхом виділення бюджетних коштів для ліквідації наслідків стихійного лиха і на інші аналогічні цілі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в розробку теоретичних основ майнового страхування зробили західні вчені – А. Манес, Д. Бланд, Дж. Діксон, В. Гейльман, В. Гаврийський, Д. Фарни. Питання страхування майна досліджувались у роботах вітчизняних науковців: В. Базилевича, К. Базилевич, К. Воблого, О. Вовчак, Н. Внукової, О. Заруби, М. Клапківа, В. Малько, С. Осадця, А. Таркуцяка, Я. Шумелди.

Цілі статті. Мета статті полягає у розкритті економічної сутності страхування майна в сучасних ринкових умовах і з'ясуванні головні проблем розвитку майнового страхування в Україні.

Виклад основного матеріалу. З моменту проголошення незалежності Україна зазнала багато змін, пов'язаних із соціальними перетвореннями, формуванням ринкової економіки, трансформацією всієї правової системи нашої держави. Переступивши поріг третього тисячоліття, Україна, будучи молодою незалежною державою, уже утвердила себе як самостійна, з певними історичними традиціями держава, що виявила намір досягти високого рівня розвитку ринкової економіки, законодавчої бази, соціального рівня населення.

Радикальні зміни, необхідні Україні, щоб вийти на шлях економічного розвитку неможливі без посилення уваги до інституту страхування як соціально-економічного механізму захисту господарської діяльності від руйнівної дії стихійного лиха, нещасних випадків, несприятливих змін ринкової кон'юнктури тощо. Так, наприклад, повені, урагани, землетруси, інфекційні хвороби та інші лиха можуть за короткий час знищити або пошкодити матеріальні цінності, створені за багато років. Вони, як правило, мають випадковий характер, тому можна говорити про наявність певного ризику в суспільному відтворенні матеріальних благ. Один такий випадок може позбавити особу значної частини її здобутку або навіть привести до повної злиденності.

Страхування майнових ресурсів є тим засобом захисту, за допомогою якого можна мінімізувати негативну дію різноманітних явищ у суспільному житті і навіть попередити чи взагалі усунути небажані наслідки їх дії. Отже, об'єктивна необхідність існування та розвитку майнового страхування в нашій державі викликана тим, що воно є ефективним, раціональним, економічним та доступним засобом захисту майнових інтересів як господарюючих суб'єктів: виробників товарів та послуг, так і громадян.

Майнове страхування є однією з галузей страхування. Значення даного страхування зумовлене тим, що майно служить обов'язковим елементом господарської діяльності юридичних осіб і життєдіяльності людей, тому забезпечення страхового захисту майна є пріоритетним в системі страхових відносин.

Економічне призначення майнового страхування полягає у відшкодуванні збитків, заподіяних страхувальнику внаслідок пошкодження або знищення майна при настанні страхових випадків.

До майнового страхування у світовій практиці відносять будь-яке страхування, що не пов'язане з особистим страхуванням та страхуванням відповідальності [1].

Предметом страхування майна є майнові інтереси, що пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням майном [2]. Страховий захист охоплює лише ті майнові інтереси, які зумовлені необхідністю збереження майна через можливість його знищення, затоплення, пошкодження, крадіжки у результаті настання непередбачуваних випадків та інших негативних подій, а не отримання якихось вигод чи переваг, пов'язаних із володінням, користуванням чи розпорядженням цим майном. Звідси під майном, що підлягає страхуванню, розуміють не всі, а лише такі об'єкти цивільних прав, стосовно яких: а) існує інтерес щодо їх збереження; б) завдані страховим випадком збитки можна оцінити вартісно [1].

Як правило, не страхуються предмети, факт загибелі яких важко встановити, тобто діють певні обмеження щодо об'єктів майнового страхування. Зокрема, не приймаються на страхування: документи, грошові знаки та цінні папери; рукописи, креслення, бухгалтерські та ділові книги; картотеки; технічні носії інформації (магнітні плівки, касети, магнітні диски тощо); дорогоцінні метали; майно, яке знаходиться у застрахованому приміщенні, але не належить страхувальнику; будівлі, споруди, які перебувають в аварійному стані чи знаходяться у зоні, якій загрожують обвали, зсуви, повені та інші стихійні явища; ділова деревина та дрова на лісосіках і під час сплаву тощо.

Страхування майна в Україні здійснюється в добровільній і обов'язковій формах. Страхування майна фізичних осіб здійснюється в основному в добровільній формі, тоді як значна частина майна юридичних осіб страхується в обов'язковій формі. Насамперед це стосується тих об'єктів, які мають високу вартість та зачіпають майнові інтереси не тільки окремих суб'єктів господарювання, але й національні інтереси [3].

Закон України «Про страхування», в редакції 1996 р., не включав в перелік обов'язкового страхування майна громадян і називав тільки два різновиди обов'язкового страхування майна: страхування авіаційних суден та обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень в радгоспах та інших державних сільськогосподарських підприємствах.

Сьогодні Закон України «Про страхування» розширює перелік видів обов'язкового страхування майна. Зокрема, страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків у випадках та згідно з переліком тварин, встановленим Кабінетом Міністрів України (ст. 7.30) посилює захист майнових інтересів селян. Обов'язковим є страховий захист об'єктів космічної діяльності, майнових ризиків за угодою про розподіл продукції у випадках, передбачених Законом України «Про угоди про розподіл продукції», тощо [4].

В добровільному страхуванні майна на сьогодні найбільш актуально страхування замиської нерухомості – котеджів, дачних будинків. У перспективі очікується посилення інтересу споживачів страхових послуг і до страхування квартир, особливо їх устаткуванню, ремонту. Це пов'язано з так званим «ремонтним бумом», який останнім часом охопив українців: ремонтні і обробні роботи стають все більш складними і витратними, тому природно, що власник житла хоче гарантувати, що вкладені засоби не підуть прахом через те, що його сусіди зверху забудуть закрити кран.

Проте потенційні клієнти – фізичні особи ще не сприймають страхування як інструмент, який їм допоможе пережити фінансові проблеми після настання страхового

випадку, швидше, навпаки, вважають страхові компанії здатними тільки збирати внески і затягувати виплати. Недовіра до страхових компаній лише одна з причин, яка гальмує розвиток ринку майнового страхування. Існують і інші перешкоди, наприклад, проблеми, пов'язані з державною реєстрацій нерухомості. Страхові компанії працюють тільки із зареєстрованими об'єктами нерухомості (в країні поки що дуже багато замських домів, що не пройшли державну реєстрацію) [5].

Страховий ринок майнового страхування України має досі не використані резерви. В державі застраховано лише близько 10 відсотків ризиків, тоді як у більшості розвинутих країн цей показник досягає 90-95 відсотків. Частка українського страхового ринку в загальноєвропейському обсязі страхових послуг становить лише 0,05 відсотка, і це при тому, що Україна становить 7 відсотків населення Європи. Існуюча структура страхового ринку України не сприяє зміцненню соціального захисту громадян та забезпеченню внутрішніх інвестицій. Українські страховики передають іноземним страховикам (перестраховикам) до 90 відсотків страхової премії під час страхування авіаційних і морських ризиків, ризиків здоров'я людей, які від'їжджають за кордон, до 60 відсотків – за «автокаско», до 50 відсотків – під час страхування великих майнових ризиків.

Страхова галузь забезпечує перерозподіл лише 0,9 відсотка валового внутрішнього продукту (цей показник у розвинутих країнах становить 8-12 відсотків), що свідчить про потенційні можливості її подальшого розвитку та про те, що страховий ринок не акумулює значного обсягу інвестиційних ресурсів та не справляє відчутного впливу на процес перерозподілу валового внутрішнього продукту [6].

Серйозну загрозу нормальному функціонуванню майнового страхування в Україні становить тенденція до монополізації страхового ринку в інтересах окремих міністерств, фінансово-промислових груп або місцевих адміністрацій [7].

Перспективи розвитку майнового страхування вимагають докорінних змін у системі підготовки та забезпечення кадрами учасників страхового ринку: збільшення чисельності працюючих на ринку страхування спеціалістів, залучення до роботи висококваліфікованих спеціалістів (сюрвеєрів, актуаріїв, брокерів, аварійних комісарів, аджастерів).

На думку маркетологів, розвиток ринку в цілому багато в чому залежатиме від розвитку роздрібного страхування. Компанії, які вже зараз почали вибудовувати агентську мережу, володіють безперечною конкурентною перевагою. Основні функції, які виконує обізнаний страховий агент, – це реклама страховика, інформування і консультування страхувальника [8].

Висновки. Отже, майнове страхування – це галузь страхування, в якій об'єктом страхових відносин є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном юридичних або фізичних осіб, які здійснюються на підставі добровільно укладеного договору між страховиком і страхувальником. У ринковій економіці галузь страхових послуг грає важливу роль для всього суспільства. Ситуація в країнах перехідних до ринкової економіки є унікальною: застійна, монополістична система з часом поступається місцем динамічній, конкуруючій ринковій економіці. Оскільки, страхова діяльність в новому середовищі супроводжується значною невпевненістю і великою кількістю ризиків бізнесу, підвищення ефективності страхової діяльності можливо лише шляхом проведення ефективної державної політики, направленої на регулювання страхового ринку в Україні.

Список використаних джерел

1. Осадець С. С. Страхування: Підручник / С. С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/137/43/1/0/>.
2. Закон України «Про страхування» від 7.03.1996 р. в редакції від 4.10.2001 р. № 2745-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
3. Проблеми страхування майна в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentu5.com/index.php?work=15>.
4. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. – 203 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.efaculty.kiev.ua/str/1/2/4.htm>.
5. Горбач Л. М. Страхова справа: Навч. посібник. / Л. М. Горбач – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 181 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reddiplom.org/strah2.htm>.
6. Постанова КМУ «Про затвердження Програми розвитку страховаго ринку України на 2001-2004 роки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/03/03/09/1087>.
7. Щербина В. С. Господарське право України: Навч. посібник. / В. С. Щербина, 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 384 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/pravo/gp/index.html>.
8. Сухий А. П. Проблеми та перспективи розвитку галузі страхування в Україні / А. П. Сухий. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/suhiy-ap-problemita-perspektivi-rozvitku-galuzi-strahuvannya-v-ukrayini/>.

Summary. The article reveals the essence of property insurance in Ukraine, the main problems of development of property insurance in Ukraine.

Key words: insurance, property insurance, the property insurance market in Ukraine.

УДК 338.1+342.9

Курмасв П.Ю., д.е.н., доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті проаналізовано сучасний рівень корупції в Україні. Вказується, що оцінки рівня корумпованості українського суспільства є високими. Досліджено динаміку виявлених корупційних правопорушень. Визначено наслідки впливу корупції на різні сфери суспільного життя в Україні. Запропоновано заходи антикорупційної політики.

Ключові слова: корупція, державне регулювання, правопорушення, антикорупційна політика.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Корупція негативно впливає на усі сфери суспільного життя України. Вона зумовлює низький рівень довіри громадян до інститутів усіх гілок влади. Враховуючи вищезазначене, виняткову актуальність набувають дослідження, які спрямовані на пошук ефективних заходів протидії корупції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, пов'язаних із аналізом впливу корупції на суспільні відносини присвячено наукові праці В. Бутенка, С. Головатого, О. Кальмана, Д. Луна та інших вчених.

У дослідженнях вищепойменованих вчених основна увага акцентується на визначенні сутності корупції, формуванні окремих пропозицій щодо зменшення її рівня.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, окремі питання щодо розробки системи заходів антикорупційної політики, яка б вра-